

नमो तस्य ब्रह्मती वाच्दतो वस्मा वस्तुदस्य

आथतारा ब्रह्मापाद
पर्याप्ति

होलीचुही - लहुचिचुही

रु. १५०

आनन्दभूमि

बुद्धधर्म सम्बन्धी नेपालको एक मात्र मासिक पत्रिका

THE ANANDA BHOOMI

(The Only Buddhist Monthly Magazine of Nepal)

बुद्ध - वचन
साकेत जातक
माघ पूर्णिमा
आफ्नो मनलाई बशमा पार
बौद्ध संगीत विशारद.....
ऊ ढुङ्गाको मूर्ति हैन
चतुर्ब्द्धि बिहार पथमा
सम्पादकलाई चिट्ठी
यस्तो पनि हुँदोरहेछ
बौद्ध प्रश्नोत्तर

१	आनन्दकुटी विद्यापीठ स्तम्भ -	११
२	आ युताहाः ज्वीग उपाय	-मीनाशोभा १३
३	उपोसथया कारण	-अनुवाद १४
४	मूर्ख नख :	-सदेशद्वृत १५
५	बुद्धयात हानं छकः	- अ. माधवी १६
६	तेलला ?	- अमीर कुमारी १६
७	छि स्थूला थे ?	१०
८	सम्पादकीय	११
९	बौद्ध गतिविधि	१२
१०		१३
११		१४

The Consistency of the Dhamma

18

वर्ष ८
अंक १२

११०१ ने. सं.
1981 A.D.

Vol. VIII
No. 12

“आनन्दभूमि”को नियम—

- १) “आनन्दभूमि” आनन्दकुटी विहार गुठीद्वारा प्रकाशित हुने नेपालको एकमात्र बुद्धधर्म सम्बन्धी मासिक पत्रिका हो । यो प्रत्येक पूर्णिमाको दिनमा निस्कनेछ । यसको आजीवन ग्राहक शुल्क रु. १००/- र वार्षिक ग्राहक शुल्क रु. १०१- मात्र छ । जुनसुके महीनामा पनि ग्राहक बन्न सकिन्छ । वार्षिक—ग्राहकलाई पूरा १२ वटा अंक प्राप्त हुनेछ ।
- २) यसमा बुद्धधर्मसँग सम्बन्धित विषय छापिनेछ ।
- ३) लेखकद्वारा प्रकट भएको कुनै पनि विचारमा लेखको उत्तरदायित्व लेखक नै हुनेछ । सम्पादक—मण्डल हुनेछ ।
- ४) लेखकले नेपाली, नेपालभाषा र अंग्रेजीमध्ये कुनै पनि भाषामा लेख पठाउन सक्नुहुन्छ र पठाइएका लेख फिर्ता पठाउने व्यवस्था गर्न नसकिने भएकोले लेखको प्रतिलिपि आफूसँग राखी पठाउन अनुरोध छ ।
- ५) लेख पठाउँदा सका र पूरा साइजको कागजमा एकापटि मात्र लेखेर पठाउनुपर्नेछ ।
- ६) ग्राहक शुल्क, विज्ञापन तथा प्रबन्ध सम्बन्धी पत्र व्यवस्थापकको नाउँमा पठाउनुहोला । पत्र व्यवहार गर्दा आपनो ग्राहक संख्या तथा नाम ठेगाना राख्नरी लेखिएको हुनु जरूरी छ । ठेगाना हेरफेर हुने भएमा एक महीना अगावै व्यवस्थापकलाई सूचना दिनुहोला । पत्रिका समयमा नपुगे सूचना दिने कृपा गर्नुहोला ।
- ७) कुनै पनि लेख प्रकाश गर्न वा नगर्न अधिकार सम्पादकमै रहनेछ ।
- ८) लेखकहरूले कृपया अटो साहजको एक प्रति फोटो र आफ्नो संक्षिप्त परिचय पठाउनुहोन अनुरोध छ । आफैले फोटोको ढलक बनाई पठाएमा छिटो प्रकाशन गर्नलाई सघाउ पुरनेछ ।

आनन्दभूमि कार्यालय, आनन्दकुटी, स्वयम्भू, काठमाडौं ।

विज्ञापन दर

भित्री पूरा पेजको	-	२००/-
भित्री आधा पेजको	-	१००/-
भित्री चौथाई पेजको	-	५०/-
कभरको भित्री पूरा पेजको	-	३००/-
अन्तिम कभरको पूरा पेजको	-	५००/-

आषाढ़ भूमि

प्रधान सम्पादक

भिक्षु अश्वघोष

सम्पादक

भिक्षु कुमार काश्यप

सुवर्ण शाक्य

प्रकाश वज्राचार्य

रहुच्छे बहादुर वज्राचार्य

बर्ब	८	मङ्क १२
चैत्र		२०३७
इदं	समवत्	२५२४
नै.	सं.	११०१
ई.	सं.	१९८१

ध्यवस्थापक

भिक्षु महानाम

प्रकाशक

आनन्दकुटी विहार गुठी

स्वयम्भू, काठमाडौं

फोन: १४४२०१

महावग—विनयपिटकबाट :—

“चरथ भिक्खवे चारिकं बहुजन हिताय
बहुजन सुखाय लोकानुकम्पाय अत्थाय हिताय
सुखाय देवमनुस्सानं । देसेथ भिक्खवे धर्मं
आदिकल्याणं मज्जेकल्याणं परियोसान
कल्याणं सात्थं सव्यञ्जनं केवलं परिपुण्णं
परिसुद्धं ब्रह्मचरियं पकासेथ ।”

— = o = —

भिक्षुहरू ! बहुजन हितको लागि, बहुजन
सुखको लागि, विश्वमाथि दयाको लागि, देव र
मनुष्यहरूको हित, सुख र कामको लागि संचार
गर । भिक्षुहरू ! आरम्भ, मध्य र अन्त्य समयसम्म
कल्याण हुने धर्मको अर्थ र भाव सहित उपदेश दिए-
र सम्पूर्ण परिशुद्ध ब्रह्मचर्य (धर्म) को प्रकाश पार ।

कठोर वचन नबोल. अरुले पनि तिमीलाई उत्तिकै कडा वचन बोल्नेछ । कडा बोल्नाले त्यसको
बदला दण्ड पाउनेछौं । फुटेको काँसको थाल ठैं निःशब्द हुनसक्यौ भने तिमीलाई निर्वाण प्राप्त हुनेछ,
तिम्रोनिति कुनै कलह हुनेछेन ।

साकेत जातक

(जातक संग्रहबाट साभार)

वर्तमान कथा

एक्षक्षद्विन् भिक्षुसंघको साथमा भगवान् साकेत नगरतिर जाँदैहनुहृन्धयो । त्यसबखत एकजना सोही वशरवासी बूढा ब्राह्मण साकेत नगरबाट बाहिरजाँदा जल्ले नगरद्वारनिर दशबल्लाई देखे । अनि वहाँले उनको पाउ समाती 'तात ? बूढ़ अवस्थामा पुरेका आमाबाबुलाई छोराले सेवा गनुंपछं होइन ? बूढाबूढी भइसकेका हामीलाई किन अहिलेसम्म भेट नदिएको ? मैले त देखिहालै अब आफ्नी आमालाई पनि हेने आऊ ।' भनी शास्ता त्यसकहाँ जानुभई भिक्षुसंघ सहित बिछ्याइराखेको आसनमा बस्नुभयो । ब्राह्मणी पनि शास्ता समक्षाई उनको पाउमा परी 'तात ! अहिलेसम्म कहाँ गएका थियो ? छोराले बूढ़ भएका आमाबाबुलाई सेवा गनुंपछं होइन ?' भन्दै रुनथालीन् र 'आऊ बन्दना गर' भनी थरु छोराढ्योरीलाई पनि बन्दना गर्नलगाईन् । त्यतिगरी सन्तुष्टभई दुर्बेजनाले शास्तालाई महादान दिए । भोजन-कूट्य समाप्त भएपछि शास्ताले ती दुर्बेजनालाई जरासूत्रको उपदेश दिनुभयो । सूत्रको अवशेषनमा दुर्बेजना अनागमी-फल (पुनः मनुष्यलोकमा जन्मतु नपर्ने) मा प्रतिष्ठित भए । त्यसपछि शास्ता आसनबाट उठी अञ्जन बनमै फक्तुभयो । अनि धर्मसभामा वसिरहेका भिक्षुहरूले कुरा उठाए— "आबुसो, तथागतका पिता शुद्धोदन र माता शहामाया हुन भन्ने कुरा ब्राह्मण ब्राह्मणीलाई थादा छ तापनि उनीहरूले तपाईंलाई आफ्नै छोरा हुँ अन्दछन् ।

त्यस कुरालाई तपाईंले पनि स्वीकार गनुंभयो । यसको कारण के हो ?

भिक्षुहरूको यो कुरा सुनी शास्ताले 'भिक्षु हो, ती दुवैले आफ्नो पुत्रलाई नै पुत्र भनेका हुन्' भन्नुहुँदै आफ्नो पूर्वजन्मको कुरा बताउनुभयो ।

अतीत कथा

"भिक्षु हो, यो ब्राह्मण पूर्वजन्ममा निरन्तर पाँचसय जन्मसम्म मेरा पिता, पाँचसम्म जन्मसम्म कान्छाबाबु र पाँचसय जन्मसम्म ठूलाबाबु भएका थिए । यो ब्राह्मणी पनि निरन्तर पाँचसय वर्षसम्म आमा, पाँचसय वर्षसम्म सानीआमा र पाँचसय वर्षसम्म ठूलीआमा भएकी थिईन् । यसरी डेढहजार वर्षसम्म ब्राह्मणको हातबाट, डेढहजार वर्षसम्म ब्राह्मणीको हातबाट म हुर्कोको थिए ।" भन्नुहुँदै तीनहजार जन्मसम्मका कुराहरू बताउनुभयो । त्यसपछि अभिसंबुद्ध भइसकनुभएपछि यो गाथा भन्नुभएको हो—

यस्मि मनो निवर्सति चित्तावपि पसीदति ।

अदित्युब्बके पोसे कामं तस्मि पि विस्ससेति ॥

"जसमा मन बस्छ वा बित्त पनि प्रसन्न रहन्छ त्यस्ता पहिले कहिल्यै नदेखिएका पुरुषमा पनि विश्वास हुनजान्दै ।"

यसरी शास्ताले यो धर्मोपदेश बताउनुभई प्रसंग मिलाई जातक समाधान गनुंभयो ।

त्यस बखतका ब्राह्मण र ब्राह्मणी यिनीहरू नै थिए र यिनीहरूको पुत्र पनि म नै थिएँ भन्नुभयो ।

माघ पूर्णिमा

-भिक्षु मंत्री

चनाच्छ पूर्णिमाको दिनलाई नेपाल भाषामा सि-पुङ्ही र सिहली भाषामा नवम पोय अन्दधन् । यस दिन हिन्दू बौद्ध सबैकोलागि महत्वपूर्ण दिन हो । हिन्दूधर्म अनुसार माघयात्रा र श्री स्वस्थानीद्वारा समाप्ति दिन मानिन्थ्यत बुद्धको शासन, बुद्ध चरित्रमा पनि केही विशेष घटनाहरू यस दिनमा घटेका छन् जुन हामी ऐतिहासिक रूपमा लिनसक्छौं । प्रथम संघ-महासम्मेलनको आयोजना, सारिपुत्र मौदगत्यायन दुईजनालाई अग्रभावक पद प्रदान गनुं, सबंप्रथम विनयनीति अपनाउनु, बुद्धले आयु संस्कार त्याग गनुं आदि धार्मिक घटनाहरूले गर्दा आजको दिन सबै हिन्दू तथा बौद्ध जगत्लाई महत्वपूर्ण हनगएको थ । त्वस्ते नेपालीहरूको लागि राष्ट्रियता जगाउन हामी आज नेपालका राष्ट्रपिता त्रिभुवन जयन्ती तथा राष्ट्रिय प्रजातन्त्र दिवस मान्दैछौं । उक्त कारणहरूनाथै बौद्ध घटनाहरू धेरैले जानेका छन् ।

चंद्र-महासम्मेलन—

पंचभद्रवर्गीय ५ जना भिक्षुहरूबाट स्थापना भएको भिक्षु शासन, यश भिक्षु सहित भिक्षुहरू, भद्रवर्गिक भिक्षुहरू, तीन जना जटिल तथा चेलाहरूको कारणले निकै ख्याति प्राप्त भए । हजारों अहंतपदप्राप्त भिक्षुहरू देखिन थाले । राजा, बाह्यन, सेठ र बिभिन्न प्रकारका व्यक्तिहरू बृद्धधर्मको प्रभावमा परी भिक्षुत्व ग्रहण गर्न आए । प्रथम धर्मदूत दलका अस्सजि अहंत महास्थविरको धर्म उपदेशसुनी श्रोतापत्ति मार्गमा लागेका उपतिस्स र कोलीय दुईजना युवकहरू प्रमुख २५० जना परिवाजकहरूले बुद्धलाई भेट दर्शनगरी भिक्षुत्व प्राप्त गरे । र केही

दिनमा नै अहंत पद प्राप्त गरे । अस्सजि अहंत महास्थविरजे दिनुभएको धर्मोपदेश—

“ये धर्मा हेतुप्रभवा,
हेतु तेसं तथागतो,
तेसं च यो निरोधो
एवं वादी महासमणो ।”

भगवान् बुद्धले राजगृह स्थित बेलुबन विहारमा सबै भिक्षुहरू जम्मागरी, त्यस बीच रहेका सारिपुत्र र मौद्गल्यायन दुईजना अहंत भिक्षुहरूलाई अप्रभावक पद प्रदान गनुंभयो । प्रथम पटक यसप्रकार संघ महासम्मेलन र अग्रभावक पद प्रदान माघ पूर्णिमाकै दिनमा भएको थियो ।

विनय नीति देशना—

भगवान् बुद्धको शासन प्रथक बोधि अर्थात् प्रथम बीस वर्ष भित्र एकदम निमंल तथा सफा साथ रहो । त्यसकारण त्यस अवधि भित्र भगवान्ले आपना चेलाहरूलाई विनय नीति अपनाउनुपर्ने कुनै कुरानी उठेन । कारण चेलाहरूबाट कुनै प्रकारको भूल भएन । २० वर्ष भित्र मार्गफल तथा अहंत पद प्राप्त भिक्षुहरू मात्र थिए । पछि विभिन्न प्रकारका व्यक्तिहरू भिक्षु बन्नपुगे । उनीहरूले विनयनीति नभएको कारणले धेरै किसिमका भूल गर्न सक्नेछन् र शासनको पतन हुनसक्ने सम्भावना देखी माघ पूर्णिमाको दिनमा वहाँले विनयनीति देशना गनुंभयो । वहाँ भन्नुहुन्थयो :— “विनयो शासनस्स आयु” “विनय नै शासनको आयु हो” । विनय नभएको भए बुद्ध २५०० वर्षसम्म टिक्किनथयो होला ।

आपनो मनलाई वशमा पार

-धर्मानन्द

मान्धेहरुको मनले उसको शरीरमा ठूलो अंशमा प्रभावित गर्दछ । यदि दुष्टतापूर्वक कामगर्न दिएमा र हानीकारक विचारहरूमा मोजगर्न दिएमा ठूलो विपत्ति गर्नसक्छ । कुनै जीवलाई मान्सक्ष, तर यसले विरामी-लाई निको पनि पान्सक्ष । जब मन ठीक प्रयत्न सहित-को ठीक विचारमा एकचित्त हुन्छ अनि यसले उत्पन्न गर्न सक्ने शक्ति ज्यादै ठूलो हुन्छ । शुद्ध र राम्रा विचारहरू भएको मनले स्वस्य र आनन्ददायक जीवन सृजना गर्दछ ।

बुढ भन्नुहुन्छ ‘कुनै पनि शत्रु त्यति हानीकारक हुँदैन जति आपने लोभी विचार ईर्ष्यालू विचार तृष्णा-का विचार आदि हुन्छन् ।’

मनलाई बातावरणसँग कसरी मिलाउने भन्ने नजाने मान्धे कफीन (लास हाल्ने बाकस) मा रहेको लास जस्तै हो ।

आपनो मनलाई आफैतिर फर्काऊ र आफै भित्र आनन्द खोज्ने कोशिश गर, र तिमीले त्यहीं तिंमो उपयोग

को लागि आनन्दको अगाड मूल भेट्नेछौं ।

मनलाई वशमा पारेमा र उन्नतिको सत्य बाटोमा लगाएमा मात्रै यो यशको स्वामी र समाजको लागि उपयोगी हुन्छ । संसारका सारा विद्वंशहरू ती मान्धेहरूका कारणले हुन्छन् जसले मनलाई वशमा पार्न, स्थिर पार्न र सहारा पुन्याउन आउँदैन ।

चूपलाग्नु कमजोरी होइन । शान्त बस्ने प्रवृत्तिले सधै मान्धेलाई उन्नतिशील भनेर जनाउँछ । सबैकुरा मिलेको बेलामा शान्त बस्नु कुनै गाहो काम होइन, तर कुराकानी नमिलेको बेलामा चूपलाग्नी बस्नु कठिन छ, र यही कठिन चरित्र नै प्राप्त गर्न योग्य छ, कारण यस्ता शान्त प्रवृत्ति र नियन्त्रणले नै उसले नैतिक चरित्रको निर्माण गर्छ । यस्तो सोच्नु बिल्कुल गलत हो कि कोलाहल मचाउने बकबके र हल्लाखला वा व्यस्त हुनेहरूमात्रै बलिया र शक्तिशाली हुन्छन् ।

आयुसंस्कार—

आयुसंस्कार त्याग गर्नु भनेको यति समय भित्र म परिनिर्वाण हुन्छु भनी घोषणा गर्नु हो । भगवान् बुद्धले आयुष्मान् आनन्दको अगाड आफू ३ महीना पछि परि-

(३ पेजको बाकी)

निर्वाण हुन्छु भनी प्रकाश पानुभयो । त्यसपछि वहाले भिक्षुहरूलाई जम्मागरी आयुसंस्कार त्याग गर्नुभयो । उक्त कार्य पनि माघ पूर्णिमाकै दिनमा भएको थियो ।

महावीरको ‘स्याङ्गवाद’

सत्य त्यति मात्र हुँदैन, जति हामी देरहाँ, जान्दहाँ र आचरण गर्दहाँ । सत्य स्वयं अखण्ड छ, तर मानवीय क्षमताहरूको परमितिताका कारणले उसलाई खण्डित गरिदिन्छ, व्यवहाय बनाइन्छ, यही खण्ड सत्यको साधना ‘स्याङ्गवाद’ हो ।

बौद्ध संगीत विशारद स्व. मास्टर पूर्णमान

—दयारत्न शा. भि.

नेपाली संगीताकाशब। अनेकों कलाकारहरूमध्ये मास्टर पूर्णमानको पनि एक विसिनसक्ने संगीतात्मक अन्त्कृत्व छ । उनले नेपाली संगीत संसारलाई सुमधुर कण्ठले सुशोभित मात्र गराएनन् अपितु अतीतका संगीत क्षेत्रमा उल्लेखनीय योगदान पनि पुन्याएका थिए । उस्ताद बद्री, प्रो० बाला प्रसाद, उस्ताद साहिला, गायिका पञ्चबाला दासी जस्ता प्रसिद्ध संगीतकार तथा शास्त्रीय गायकहरूका समकालिक रूपमा देखापरेका मा० पूर्णमानले पनि नेपाली गीतहरू रेकड गराएका थिए । उनी अहिले यस संसारमा नरहे पनि उनका सुमधुर स्वरले परिपूर्ण नेपाली गीतहरूको माध्यमबाट राम्ररी चिन्न सकिन्द्य र सदा परिचित रहिरहनेथ ।

तीसवर्ष सम्म भारत निर्वासितमै होनहार संगीतकारको रूपमा रुपाति पाएका मा० पूर्णमानको जन्म काठमाडौं लगन टोल स्थित दानमुनि शाक्यको परिवारमा भएको थियो । आजभन्दा अठहत्तर वर्ष अघि सन् १९०२ बुद्धजयन्तीको दिनमा बाल्यवस्थादेखि नै संगीततर्फ विशेष अभिरूचि लिएका स्व. पूर्णमानले २५ वर्षको उमेरसम्ममा टोल-टोलकै भजनप्रेमी महानुभावहरूको संत्संगतमा लागेर संगीततर्फको ज्ञान हासिल गरिसकेका थिए । संगीतको मंचमा उक्लने पहिलो प्रेरणा यही नै थियो । यसरी टोलटोलका भजन प्रेमीहरूसितको संगतले संगीतकार भएर निस्केका स्व. पूर्णमानलाई कर्मगतिले व्यापारको सिलसिलामा सन् १९२७ मा मातृभूमि त्यागनुपन्थो । भारत निवासित जीवन बिताए पनि उनले व्यापारतिर

उति ध्यान दिन सकेन जति उमको अभिरूचि संगीततर्फ जागदैआएको थियो, त्यसैले कलकत्तामै बंगाली तथा अन्य संगीतकारहरूसित उनी परिचित हुँदैगए जसको फलस्वरूप उनलाई आफ्नो दक्षता प्रस्तुत गर्नंमा प्रेरणा मिल्यो ।

उनी एक बौद्ध धर्मानुरागी भएको हुमाले बौद्ध भजन तथा संगीत प्रचार गर्नंमा उत्साहित भए । सन् १९२८ दिसम्बर २७ ता. देखि तीन दिनसम्म सुसम्पन्न भएको अखिल भारतीय बौद्ध महासभाको पहिलो अधिवेशनमा उनको उपस्थिति अत्यधिक महत्वपूर्ण रहेको थियो । यो उनको दोश्रो प्रेरणाको रूपमा लिन सकिन्द्य । उक्त समारोहमा उनले प्रस्तुत गरेका बौद्ध भजनहरूमा हिन्दीभाषाका भजनहरू रची गाएकोमा श्रोतावर्गले मुग्धकण्ठले प्रशंशा गरेका थिए । जसका केही चरण यहाँ प्रस्तुत गरिन्दै—

(१) अहिंसा परमो धर्म

नरयोनिका परमोधर्म ॥१॥

करना है परमो भक्ति

यही है परमो शक्ति ॥२॥

शान्ति है परमो तप

प्रज्ञा है परमो जप ॥३॥

निर्लोभी है परमो त्यागी

यही है परमो योगी ॥४॥

महासभा अखिल बौद्ध

भक्ति करो बुद्धके आश ॥५॥

तीन ज्ञानको विचार करना होगा

करुणा प्राप्ति, कोध शांति लोभ त्यागी

इस तीन ज्ञानसे सुख प्राप्ति होगा ॥६॥

(२) सुनो साधु त्रिरत्नको सुभिरो

नरेदहचोला अमूल्य मेला त्रिरत्न को सुभिरो ।।टेका।।

श्री बृद्ध सिद्ध ने ज्ञान लिखा है त्रिरत्न को सुभिरो

त्रिरत्न कहा है तीन ही ज्ञान में त्रिरत्न को सुभिरो ॥१॥

करुणा प्राप्ति कोध को शांति लोभ को त्याग करो

इसी ज्ञान से सुख मिलेगा त्रिरत्न को सुभिरो ॥२॥

करुणा धर्म कोध है पाप लोभ भई है अज्ञानी

जिसमें तीन ज्ञान नहि मिलेगा कंसे होगा ज्ञानी ॥३॥

कोही बोले हम तो ज्ञानी जो बोली अभिमानी

कोध करतु है हिंसा समानी कंसे होगा ज्ञानी ॥४॥

जिसको तीन ज्ञानका विश्वास होगा उसको मुक्ति मिलेगा

जगत मान ने बिनती करि है सभा बृद्ध करुंगा ॥५॥

(३) करी त्रिरत्नका भक्ति तभी पावे मुरुं मुक्ति

भजो हरदम त्रिरत्न, करो ज्ञानी यहो यत्न ।।टेका।।

छोड सब पाप का मेला भजो भगवान् का चेला

बत्तीस लक्षण बोला, भारि है कमं जो खीला ॥१॥

सभी जगमाता पिताको पाइ है जन्म भारी को

सभा भारत अखिल बृद्ध है सब सौगत को ॥२॥

अकुशल देखकर हटना ज्ञानसे मुक्ति को भरना

जगतमान यह कहना सुखावति वास को पावना ॥३॥

यसरी भारत निर्वासित भएको दुई वर्षमै भव्य समा-

रोहकी मंचमा उक्लेपछि उनको प्रतिभा प्रदर्शन भएन

भन्न सकिन्न । जसको फलस्वरूप कलकत्ताको अन्य संघ

सम्थाबाट आयोजना गरिने समारोहरूमा पनि नेपाली

वाताजको रूपमा आमन्त्रित हुनथाल्यो । त्यसताका

धर्माद्य धर्मचार्य नाउंका एक बृद्ध नेता बहुचर्चित

धर्ति थिए । उनके सत्संगतमा मा. पूर्णमानले पनि

विभिन्न संघसंस्थाका प्रशिद्ध व्यक्तिहरूसित चिनापर्ची गर्ने सुअवसर पाए । उनले आयोजित हरेक समारोहमा मास्टर पूर्णमानको उपस्थिति अनिवार्य थियो । अतः कलकत्ता जस्तो शहरमा मास्टर पूर्णमानले रुयाति पाउन घेरै समय लागेन ।

अखिल भारतीय बौद्ध महासभाको दोश्रो अधिवेशन पनि कलकत्तामै सम्पन्न भएको थियो त्यस्ते सन् १९३१ अप्रिल महीनाको पहिलो हप्तामा दार्जीलिङ्गको धूम गुम्बामा आयोजित तेस्रो महाअधिवेशनमा मास्टर पूर्णमानलाई विशेष निमन्त्रण गरिएको थियो^२ । उक्त समारोहमा उनले गाएका गजल, भजन तथा संगीत प्रदर्शनबाट बहुसंख्यक नेपालीभाषा भाषीहरू मोहित भएका थिए । नेपाली बौद्धहरूकी माझ पनि यस्ता संगीतकार रहेछन् भन्ने कुरो प्रमाणित गरेका थिए त्यसेले उनको उपस्थिति एक आकर्षकको विषय भएको थियो जसको फल स्वरूप उक्त अधिवेशनले उनलाई "बृद्ध संगीत विशारद" (Graduate in Buddhist Music) पदबीले विभूषित गरेका थिए^३ यो उनको तेस्रो सफलता थियो । त्यसपछि उनको रुयाति फैलिंदै गयो र तरकालीन समाचार पत्रहरू जस्ते Himalayan Times, Amrita Bajar Patrika तथा हिमालयन बृद्धमा उनका बारेमा खबरहरू छापिन थाले र संगीत विशारद मा. पूर्णमानले प्रसिद्ध पाइरहे ।

सन् १९३५ तिर कलकत्तामा हिज मास्टर्सं स्वाइस कम्पनीका हिन्दी, उद्धू तथा बंगलाभाषाका गजलका रेकड-हरू प्रशस्ति । बिके त्यसे ताकातिर गोपालकृष्ण श्रेष्ठ जस्ता व्यापारीहरूको प्रयासबाट भद्रकाली नेपाली रेकड कम्पनी-को स्थापना गरिएको थियो । मा. पूर्णमान जस्ता रुयाति-प्राप्त संगीतकार, गायक तथा गोतकारको सम्पर्क सो

कम्पनीसित हुनु स्वाभाविक थियो । त्यसै ताका उस्ताद बड्री तथा प्रो. बालाप्रसादका नेपाली गजलहरू निकै लोक-प्रिय भैंसकेका थिए । यस्तै अवस्थामा मा. पूर्णमानका गीतहरू रेकडं हुनथाल्यो र नेपाली संसारमा उनका गीतले पनि गुञ्जने अवसर पाए । यो उनको चौथो सफलता भन्नाले अत्युक्ति नहोला । आजसम्मको खोजबाट थाहा लागे अनुसार उनका रेकडं भएका गीतहरूमा “गुलित बाँला: नेपाल भाषा” भन्ने गीत नै सबै प्रथम रेकडं भएको थियो । अन्य रेकडं भएका नेपाली गीतहरूको विज्ञापन सत्कालीन पत्रपत्रिकाहरू जस्तै नेवुला, शारदा र उदयमा छरिएका छन् । आजसम्म भेटिएका स्रोत अनुसार उनैले रचित, स्वराकित र संगीत बढ रेकडंहरूको विवरण यहाँ दिइन्छौँ :-

- (१) N. F. 8 (A) बोलायो भने जाउँला ।
- (२) N. F. 11 (A) गर्लो सोख भन्दैमा गरायो दैबले काटो ।
- (३) N. F. 11 (B) दुनियाका बुझदैन चाल ।
- (४) N. F. 12 (A) चैतन्य चोला फिर कहिले होला ।
- (५) N. F. 14 (B) हे सखी जोबन रत्न समान ।
- (६) N. F. 22 (A) स्थिर छैन भेरो मन, प्रभुको.....
- (७) N. F. 22 (B) जिन्दगीको के भरोसा को रहेका छन् ?
- (८) N. F. 32 (A) रानी बनेमा नारां संक एकले छोडी नजाऊ.....

यी गीतका रेकडंहरू अहिले कहाँ छन् खोजी हुनु चाकी छ । त्यसैले गीतको विवेचना गर्न सकिन्न । उपर्युक्त जानकारीको आधारमा विचार गरिएको खण्डमा के भन्न

सकिन्न भने सिङ्गो नेपाली साहित्यकाशमा आधुनिकता-को मिरमिरे घाम ठुलिकरहेको बेला मा. पूर्णमानका गीत-हरू सुनिन थालिएको थियो । त्यसैले उनका गीतहरूमा रोमाण्टिकवाद (छायावाद) का रुक्तको पाइन ।

तिनताकको नेपाली समाजमा उदौँ, फारसीका गजल-हरू अत्यधिक मात्रामा प्रचार भैरहेको थियो । त्यस्तै अवस्था देखि भद्रकाली नेपाली रेकडं कम्पनी स्थापना गरेर मनोरञ्जन प्रदान गर्दैआएको थियो ।

यसरी संगीतकार तथा गायकको रूपमा प्रसिद्ध रहेका स्व, पूर्णमान पाँच उक्त कम्पनीकै संगीत निर्देशक नियुक्त भएका थिए ।^५ त्यसपछि उनमा अकोई थप भार आइपन्थो । एक संगीत निर्देशकको हैसियतले अनेपाली गायक गायिकाहरूलाई नेपाली तथा नेपालभाषीय गीतहरू गाउन लगाएर उनीहरूको प्रसिद्धि पनि नेपाली संसारमा फैलाए । अन्य कलाकारहरूको स्वरमा नेपाली गीतहरू रेकडं गराएर प्रचार गर्ने उद्देश्य उनको लरतरो कदम थिएन । उक्त कम्पनीका सहकर्मीको रूपमा काम गर्दै आएर सन् १९४० सम्ममा निकै लोकप्रियता रहेका थियो । त्यस बेलासम्ममा द्वितीय महासमरको डरलाग्दो युगले धनघोर अन्धकार फिजाइरहेको थियो र सम्पूर्ण कलकक्तामै पनि जीवन मृत्युको सनसनीपूर्ण बातावरण फिजिएर रहेको थियो, जसको फलस्वरूप उक्त कम्पनी पनि सुचारूरूपले सञ्चालन हुनसकेन र सबै आफ्नो जीवन रक्षाको निमित्त सुरक्षित ठाउँमा बसाई सर्नेतिर लागे । यो समस्याले मा. पूर्णमानलाई पनि धेरै थाल्यो र संपरिवार सन् १९४१ मा कलकत्ता छोडी कालिम्पोंग निवासित भए ।

कलकत्ता जस्तो अल्प संख्यक नेपाली जनसमुदाय माझ आफ्नो दक्षता प्रदर्शन गर्नेमा सक्षम रहेका थिए भने कालिम्पोंग दार्जीलिंग त नेपालीहरूको अखडा नै थियो ।

त्यसैले उनलाई अभूतपूर्व आत्मबल प्राप्त भएको थियो । नेपाली भौद्धहरूको एक मात्र संस्था धर्मोदय सभा स्थापना यन्मा उनको महत्वपूर्ण हात रहेको पाइन्छ । सन् १९४४ सितम्बर २४ ता. का दिन कालिम्पोंग दुर्गपूजा कामठीको तत्वावधानमा आयोजित समारोहमा प्रस्तुत बालकृष्ण गीती नाट्य उनको सक्रियतामा प्रदर्शन गरिएको थियो । जसको रचयिता र लेखक उनी आफै थिए ।

सन् १९४६ मा २४९० औं बुद्ध जयन्तीको उपलक्ष्यमा आयोजित विराट् समारोहमा उनका कार्यक्रमले दशक बर्गलाई अंमित छाप लाएको थियो भन्ने कुरा उक्त समारोह का प्रमुख अतिथि त्रिभान्कोरका महाराजाका पी. एम. श्री जेम्स ए. किञ्चनले प्रदान गरेको प्रशंसा पत्रले प्रमाणित गर्दछ ।^५ एवं प्रकारले तत्कालीन प्रशिद्ध विद्वान् तथा भाष्यजनले उनको संगीत कलाको निकै प्रशंसा गरेको कुराको प्रमाण उनको जीवनीसित सम्बन्धित फायलबाट प्राप्त भएको छ । उक्त प्रशंसाले उनलाई गौरबपूर्ण आत्मबल पनि प्राप्त भएको थियो । त्यसैले सन् १९४७ मा कालिम्पोंग ठांकुरबारीमा “संगीत भवन” नामक एक संगीत शिक्षण संस्था स्थापना गरेर संगीतप्रेमी महानुभावहरूलाई सत्सम्बन्धी ज्ञान हासिल गराउने काम कम महत्वको छैन यसरी भै उनको लोकप्रियता कालिम्पोंगमा पनि बढैगयो र त्यही आयोजित हरकिसिमका समारोहमा उनको उपस्थिति अनिवार्य महसूस गरिन्थाल्यो । उनका संगीतकलादृश्यमा ज्ञास्त्रीय बाद्यवादन र राम निकै लोकप्रिय रहेका थिए । उनका बहुचर्चित कार्यक्रमहरूमा सन् १९४९ मई ४ ता. को दिन आयोजित Regional Co-operative Training Institute of Kalimpong को end

of course convocation,^६ Institute of culture को तत्वावधानमा आयोजित वर्षा मञ्जल उत्सव र सन् १९५५ मई २७ ता. को दिन महादोधि सोसाइटी अफ इण्डिया कालिम्पोंग शाखाको तत्वावधानमा आयोजित बंगालका तत्कालीन राज्यपाल डा. ए.च. सी. मुखर्जीको सन्मान समारोह आदि प्रमुख हुन् ।^७

यसरी ३० वर्षसम्मको भारत निर्वासित जीवनमा गीतकार, गायक, संगीतकार व्यक्तित्व प्राप्त मास्टर पूर्णमान शाक्य सन् १९६० जनवरी १६ सम्म मात्र यस मर्त्यलोकमा बाँच्ने अनुभव लिएर आएका थिए । आज उनी यस संसारमा अलप रहे पनि उनका गीतहरूले अतीतको संगीताकाश उज्ज्वल भएको छ । त्यही उज्ज्वलता प्रदान गर्ने एक तारोको रूपमा उनी परिचित रहने छ । उनी बारेको खोजीले अतीतका संगीतको एक अद्याय तै उद्घाटन हुन विश्वस स लिनसकिन्द्य ।

सन्दर्भ संकेत -

- (१) हिमालय बौद्ध १: ९-१० (सन् १९२८) पृ० ८
- (२) हिमालय बौद्ध ३: १ (सन् १९३१)
- (३) प्रमाण पत्रबाट प्राप्त जानकारी
- (४) कम्पनीबाट प्रकाशित पुस्तिकाबाट
- (५) र(६) पी० बी० शाक्य कालिम्पोंगबाट प्राप्त जानकारी
- (७) जीवनीसित सम्बन्धित फायलबाट
- (८) हिमालयन टाइम्स १९५३ मई ३१ र १९५४ मई २४ ता०

ऊ दुङ्गाको मूर्ति हैन !

—गजेन्द्र काकों

ऊ दुङ्गाको मूर्ति हैन !

ऊ त बोल्ने देवता त हो नि

बलि र बेदी चाहिँदैन उसलाई

ऊ आत्मा चिन्ने मानिस त हो नि !

दुई थोपा सिदूर अक्षता नि हैन

एक मुठो धूप र पुष्प नि हैन

चाहिँदैन उसलाई नैवेद्य खाने

ऊ दुङ्गाको मूर्ति हैन !

फुलेको फूल चाहिँदैन उसलाई

आत्मा सबैको एक नै हुन्छ

कसैको दूध पदैन उसलाई

बच्चाको आँसू त्यसमा हुन्छ !

ऊ मूर्ति कुँदिएको देवता हैन

ऊ त नेपालीको छोरा त हो नि

लोभ र मोह उसमा छैन

ऊ आत्मा चिन्ने बुद्ध त हो नि !

६७

चतुर्ब्रह्म विहार पथमा

—‘ज्योति’ शावय, कात्तिम्योग

शीललिई मन निर्मलपारी

नित्य बनौं चतुर्ब्रह्मविहारी ॥टेक॥

वैर-विद्वेष समूल उखेली

शोषण-स्वार्थ प्रवृत्ति फुकाली

एक समान बुझी नरजाति

नित्य गरौं सबसँग सुमैत्री ॥

प्राण सबै जनको प्रिय सम्झो

त्यागगरी पर हिसक बुद्धि

दीन-दुःखी जनका हितनिमित्त

नित्य गरौं करुणा-जल वृष्टि ॥

सत्पथको अनुशीलन गर्दै

सम्पत्ति, शक्ति, सुपुण्य थुपार्दै

शान्त सुखी रहनेप्रति नित्य

ब्यक्त गरौं मुदितामय चित्त ॥

शत्रु र मित्र अलाभ र लाभ

दुःख सुखादि सबै स्थिति मारु

राग धुणा नहुने शुभ-शिक्षा

नित्य लिङौं समभाव अपेक्षा ॥

★

प्रशिक्षणको महत्व

१. अन्धाको आँखा खोलिदिन्छ ।
२. लाटाको बोली फुटाइदिन्छ ।
३. बहिराको कान तिखारिदिन्छ ।
४. लङ्घडाको खुट्टा दरो गराइदिन्छ ।

संपादकृलाई चिठी

श्रीमान् संपादकज्यू,

आनन्दभूमि मासिक पत्रिका !

वर्ष ८ अंक ११ देखि संपादक मण्डलद्वारा
उत्तर दिनेगरी बौद्धप्रश्नोत्तरस्तम्भ राखिने सूच-
नाले हामी पाठकवर्गलाई ज्यादै खुशी लागेको छ ।
बुद्धधर्म संबन्धी ज्ञानको लागि छोटो प्रश्न र छोटो
ज्ञानफले सारपूर्ण ज्ञान हाँसलगर्ने एक मात्र उप-
योगी माध्यम यस्तै “प्रश्नोत्तरस्तम्भ” हुनसक्छ ।

बुद्धधर्ममा आस्थाराखी धर्म र संघमा जीवन
अर्पणगरी विद्वान् समेत कहलिएका आदरणीय
व्यक्तिहरूबाट प्राप्तहुने जवाफ निश्चय नै साधारण
ज्ञानी अज्ञानी दुबै किसिमका नरनारीको लागि
महानतम फाइदा हुनसक्छ ।

यसबाट आफ्नो ज्ञान र विचार जनसाधारणमा

‘शान्तिको बाटो’ (सत्य घटना)

यस्तो पनि हुँदोरहेछ

नेपालको पर्वानीपुरमा एकजना तरुणीले
“हाई” गर्दा मार्थि फर्काएका हात माथि नै अडिई
तल कार्न सकेन । कर्ति प्रयास गर्दा पनि हात तल
नकर्दा उनका अन्धविश्वासी आफन्तहरूले एकजना
बूढी आइमाईलाई बोक्सीको शकागरा उसेको
करतूतले त्यसो भएको हो भनी सजायं गन लागेको
देखेमा एकजना डाक्टर त्यहाँ आइपुग्छ र जाँचिहेदा
ष्टनुष्टकार (Tetanus) भएका थाङ्गापाई अनेक
उपाय गर्दा पनि हात तल नकरेकोले मनोवज्ञानिक

पोख्ने र धर्मको प्रचार प्रसारगर्ने सुअवसर पनि
उत्तरदाता विद्वान्‌हरूलाई हुनसक्छ ।

अतः यस स्तम्भको हामी सहर्ष स्वागत गर्छौं ।
एक रूपैयामा एक कप चिया पनि स्वादिलो पाइँदैन
भने त्यति थोरै मोलमा जीवनोपयोगी धर्मको मीठो
फल चारून पाइनु यो कम सस्तो र सौभाग्यको कुरा
होइन । वरु हामीलाई यस कुराको डर छ कि थोरै
मोलमा धेरै अमूल्य वस्तु प्राप्त गर्न लाग्यो भन्ने
विचारले यो स्तम्भ कहीं विलाएर त जाने होइन ?

हामी पूर्ण विश्वासमा छौं । यो पत्रिका नाम
मात्रले बुद्धधर्मको लागि नभै यस्तै स्तम्भहरूद्वारा
वास्तविकरूपमा यसले उदाहरण पेश गर्नेछ ।

दिल बहादुर चित्रकार
२०३७। १। १।

र
साथीहरू, काठमाडौं ।

उपचार गर्न लागे । वरिपरिका सबैलाई बोलाएर
ती तरुणीलाई बीचमा राखी हात तल नकार्ने भए
तिम्रो फरिया फुकालिदिन्छु भनी उनको फरिया
तान्दा लङ्वाटू हात तल लारी कम्मरको फरिया समा-
तिन् तरुणको हात ठीक भयो । मेरो बेइज्जत गरा-
यो भनी तरुणीबो आफन्तलाई गाली गर्दै बोक्सीको
आरोप लागेकी बूढा बावां बावां रून थालिन् । डाक्टरले
अन्धविश्वास पारवन्द र रोगका कुरा सम्झाई बूढी-
सँग माफी माग्न लगाएर बूढीद्वारा माफी दिलाई
सबैको शंका निवारण गरिदियो । अरु कगडा हुन
पाएन र शान्ति मल्यो ।

बौद्ध-प्रश्नोत्तर-स्तम्भ

★ राजभक्त 'हिमालय'

नवलपुर बजार, सिन्धुपालचोक ।

प्रश्नः— पालि र संस्कृतमा कुन जेठो ? कति शताब्दीले ?

उत्तरः— पालि र संस्कृतमा दुवै भाषा ऐतिहासिक क्रममा समकालीन हुन् । यो दुवै मध्यकालीन भारतीय आर्यभाषायुग (५०० ईस्वी पूर्वदेखि १००० ईस्वीसम्म) वा हुन् ।

प्रश्नः— बुद्धलाई हिन्दूधर्ममा दश अवतारमध्ये एक मानेको कुरा बुद्धधर्मको लागि ग्राह्य छ ?

उत्तरः— बुद्धधर्ममा यस विषयको कुरा कैही उल्लेख गरेको देखिएन । अतः प्रमाण नभएको कुरा ग्राह्य हुनुमा कुरै उठाइन ।

प्रश्नः— 'जातक' हिन्दूधर्मका पुराना ग्रन्थहरूको नवकल मात्र हो भन्ने कुरामा कतिको सत्यता छ ?

उत्तरः— त्रिपिटकमा रामायण र महाभारत जुन हिन्दूधर्म संबन्धी पुराना ग्रन्थ कहिन्थन् को कहिँ उल्लेख भएको पाइँदैन, वरू रामायणमा बुद्धको नाम उल्लेख गरिएको पाइन्छ । जातककथासंग्रह शुद्ध भारतीय साहित्य भएको हुनाले अरू अबौद्ध साहित्यका कथाहरूमा यसको प्रभाव पर्न सकिन्था र यससँग साम्य पनि हुनसक्छ । यसले सिद्ध हुन्छ कि यो कुनै धर्मग्रन्थको नवकल हुनुमा सत्यता छैन ।

★ रामराज कुँवर, सीतापाइला ।

प्रश्नः— नेपालमा भिक्षु र अनगारिकाको संख्या कति छ ?

उत्तरः— हाल भिक्षु ५६ र अनगारिकाहरू ६० जना छन् ।

प्रश्नः— नेपाली भिक्षु र अनगारिकाहरू नेपालका कतिवटा विहारमा अवस्थित छन् ?

उत्तरः— २१ वटा विहारमा भिक्षुहरू र १५ वटा विहार-हरूमा अनगारिकाहरू बसेका छन् ।

बुद्धका ५ कथन

१. कुनै विद्वान्‌ले रिसायो भने त्यही रिसले त्यसलाई विगार्छ ।
२. दिनसके सबैको प्रिय हुन्छ, दिन नसके कीर्ति छैन ।
३. अल्छी नमानी काम गर्ने उंभो लाग्छ ।
४. अनजानमा भएको दोषको गणना हुँदैन ।
५. विद्वान् अभिमानबाट टाढा रहेको हुन्छ ।

हाम्रो कर्तव्य

शेरबहादुर मगर

अष्टम कक्षा, २०२७

हामी नेपालआमाको भलो चाहन्छौं
नेपाल मातृभूमि फुलोस् फलोस् भन्छौं
हामी सबै नेपालआमाका छोराओरो हाँ
नपालआमाको लागि ज्यान दिन तयार छौं।

नेपाल आमा हामीलाई आशिष दिन्धिन्
छोराओरोको भलो होस् भनी मनमा चिताउँछिन्
हामी एक करोड दाजुभाइ आपसमा मिलेर
ठूलो काम पनि सानो संकेर गद्धौं हिम्मत लिएर।

हिम्मत नै मानिसको ठूलो बल हो
गाउँको विकास गर्नु हाम्रो कर्तव्य हो
गाउँमा हामीले ठूलो काम गर्न सक्यौं भने गाउँ सप्रन्थ
गाउँ सप्यो भने हाम्रो देश नै सप्रन्थ।

ऋ

अहो यो संसार कस्तो ?

विमलकुमार भण्डारी

दशम कक्षा, २०२७

अहो यो संसार कस्तो डरलागदो
जहाँ हिंसक जन्तुलाई मात्र ठाउँ छ ।
सोक्षाहरूको रगत चुसिन्छ
जहाँ बलियोले निर्धोलाई सताउँ छ ।
यो संसारमा मानिसले मानिसको
हत्या गरेर नै गर्व सम्झन्छन् ।
सबै स्वार्थका दास छन् ।

स्वार्थको कालो मुख र नंगा भएको,
हात र दाहाको बीचमा परेर
पनि मानिसले चेतना गुमाएकै छन् ।
यस्तो हिंसक संसारमा मेरो
छाति चिरिएको भान हुन्छ,
मुटुको धड्कन बन्द हुन्छ
तर आश्रय म बाँचिरहेकै छुं ।

ऋ

आयु ताहा: ज्वीगु उपाय

-मोनाशोभा शाक्य, भैंत

अथ संसार्य याकनं सीधःपि मुं महु । आयु ताहा: ज्वीगु सकस्यां यः । गुम्हं गुम्हं मनूत याकनं सीधःपि न दु । ल्वचं कश्काः स्वाना च्वने माल धाय् व व सुयां मय्का च्वने माल धाय् व याकनं सीमास्ति वः । गुलिस्यां यःपिनाप बाया च्वने माल धाय् व सीमास्ति वःपि दु । अथे खःसानं अपवः हे मनूतय आयु ताहा: ज्वीगु यः । तर अथे म्वाना च्वने यःसानं मनूत ययःबलय् सिना च्वन । गुम्हं मचाबलय्, गुम्हं ल्यासे-ल्याय्-महबलय् व गुर्लि बुरा बुरि ज्वीकाः सिना च्वन ।

मनूत प्यता प्रकारं सीफुः— १) कर्म फुनाः २) आयु फुनाः ३) कर्म व आयु नितां फुनाः ४) दुर्घटना जुयाः । अथ प्यता प्रकारं सीगुयात मत छ्वायागु उपमा वियायां याना तःगु दु । आयु फुनाः सीगु धैंगु मतयागु इताः फुनाः सीगुयात धाइ । कर्मफुनाः सिना वनीगु धैंगु मतयागु चिकं फुनाः सीगु यात धाइ । कर्म व आयु नितां फुनाः सीगु धैंगु मतयागु चिकं व इताः नितां फुनाः सीगुयात धाइ । दुर्घटना जुयाः सीगु धैंगु गने मत च्याका तःयाय् तसकं कयव्याः मत सीगुयात धाइ ।

मनत मचानिसे सीगुयात कर्मफुनाः सित धाइ । बुराबुरि ज्वीकाः सीगुयात आयु व कर्म नितां फुनाः सित धाइ । मोटर ल्वानाः हवाइजहाजं कुतुवयाः, भुखाय् छवयाः, छेमिनयाः सीगु यें ज्याःगुयात दुर्घटना जुयाः सित धाइ । कर्म न आयुनं फुनाः सीत्यं-महसित छुं उपाय मदु । तर कर्म फुनाः सीत्यं-महसित आयु ताहा: जुयाः स्वाना च्वनेगु उपाय वाखं सफुती है दु । गरे कि चिकं फुनाः सीत्यंगु मतय् चिकं तया बी थे ।

म्हापा न्हापाया खें छः । आपालं विद्यार्थीत दुवाय् आखः व्वना च्वं-म्ह छम्ह विद्यार्थी न्हयनु त्वालं सीमाः-म्ह जुयाच्वन । वया गुरुं अव खें सीकाः वैत याकनं छेँय् छोया बिल । व लैय् वना च्वबलय् छथाय जंगलय् छम्ह श्रृष्टि छमा सिमाववय् स्यंगु सिसाफल मालाः कैच्वंगु व छन ।

अले वं न्यन— सिमाय् च्वंगु बांलाःगु फल मकासे छाय् वैय् च्वंगु छवग्गीगु फल कै च्वनागु ?

लिसः वल- जि सिमां मध्यूगु काय्-मखु । व विद्यार्थीं जि व्यूसा काय्-ला धकाः वैगु दालचा कयाः सिमाय् थाही बनाः बांबांलाःगु फल जाय्क व्वाना बिल व त्रह्वि वैत दीर्घायु ज्वीमा धकाः आशीर्वाद बिल ।

मचा यः वने मायाय लै लिनाः सरासर वन । लैय् छथाय् तापु स्यना च्वन । व तापु पं प्यु न्यायु तयाः दयका तःगु जुयाच्वन । मेयास बांलाःगु पं कया हयाः इवाशःगु पं लिकयाः तां लह्नना थकल । अनं नं सरासर छेँपासे वन । छेँय् वनाः मां अदुयागु न सेवा यात । थगु पुण्यं न्हयनु त्वालं सीमाः-म्ह मसित । तातक क स्वात ।

आयु ताहा: ज़गु मेगु नं बाखं छपु दु । छम्ह महाजनया काय् छम्ह दत । व मचाया धाःसा आयु ताहा: मजू । अले मां-बीपिनि मन सुख मदयका च्वन । बौम्हस्वा मती तल, व मचायात भगवान् बुद्धयाय् यंकाः आशीर्वाद काय्-माल । बौम्हस्यां मचायात तथागत दुयाय् यंकाः भाल- अ व मचायात आयु ताहा: याय् मालाः थन हैगु छः । छो शास्ता ! आशीर्वाद वियाविज्याहुं ।

बसपोल तथागतं धैविज्यात- जि छिमि काय्-यात दीर्घायु ज्वीमा धकाः आशीर्वाद बीमकु । छाय्-वाःसा मचाया

उपोसथया कारण

"यथा दण्डन गोपालो" धैगु थव धमं देशना शास्त्रा पूर्वाराम विहारय बिजयाना ऋभंगु बखतय विशाखा आदि उपासिकापित उपोसथया बारय कना विजयःगु जुल ।

श्रावस्ती छन्दु उपोसथया दिनय न्यासःम्हात उपोसथ चवनीपि जुयाः विहारय वंगु जुल । विशाखा उपासिका इपि न्यासःम्ह मिस्तमध्ये द्वूरपियाय न्हयःने वनाः न्यनः-

यः अजिपि ! छु कारणं उपोसथ चवनीपि जुयागु ? इमसं दय्य-पर्ष्णत इच्छा यानाः धकाः लिसः विल ।

ब्रूरपिके न्यने धुङ्काः मध्यस्थपि मिस्तयके न्यनः- इमिसं भाःतपितिपाखे मुक्तज्ञीया निति धकाः लिसः विल ।

अनें लिपा ल्यासेपिके न्यनः-

ल्यासेपिम न्हापांयागु गभय हे कायमचा दय्केया निति धकाः लिसः विल ।

दक्षिणय लिपा कुमारपिके न्यनः-

हृषि कुमारी मिसामस्तसे जिपि ल्यासेयागु अवस्थाय हे भात दय्केया निति खः धकाः लिसः विल ।

विशाखां व फुकं इमिगु खं न्यनाः इपि सकलें ब्वनाः शास्त्राया न्हयःने वनाः जूगु खं छसीकथं कन । शास्तां व फुक खं वनाः विशाखायात सम्बोधनयानाः धैविज्यात ।

हे विशाखा ! अपि प्राणितय् गु जन्म आदि ला साजवाः- यागु दण्डवीगु ल्हाये खः । जारित जरायागु न्हयःने, जरं दण्डवीय गु न्हयःन, व्याधि मरणयागु न्हयःने छवया:

(१३ पेजया ल्यं)

आयु पति हाकः ।

तर मचाया आयु ताहाः यायगु इच्छा दुसा छगु उपाय दु । मनूतयत ज्याय खेले दुगु तुं तापु क्यवचा दयकाः परिवाण पाठ्याका विल धाःसा आयु ताहाः ज्वी । थव खं न्यनाः मचाया बीम्हस्यां तुरन्त स्यनाच्वंगु ता, तुं व क्यवचा दयकाः भिक्षुत सःताः परिवाण पाठ्याका

अनु. भिक्षु पञ्चालोक

पांपाःगु थें जीवनयात त्वाःल्हाना च्वन । थथे जूसा निवर्णयात प्रार्थनायाःपि मदु । जरामरणया चक्कर हे जक प्रार्थना याना च्वन धकाः धैविज्यानाः वहे खंगात मिलयानाः धमंदेशनायायां थव गाथा धैविज्यातः-

‘यथा दण्डन गोपालो गात्रो पाजेति गोचरं,

एवं जरा च मच्चु च आयु पाजेन्ति पाणीन्ति’

अथं:- गथे सापूनं कथि सतयत गौचरणय ख्याना यंकी, अथे हे प्राणितयगु जरा व मृत्युयात आयु ख्यानयंकी ।

अथकथाचार्यं थव गाथा थवीकेबीयानिति व्याख्या याना तःगु थथे खः-

व गाथाय ‘पाजेति’ धैगु सःस्यूम्ह चतुर्मुहं साजवाः न बुंया बिचं दुव्वावंपि सातयत कथि पनाः उकि हे दादां घाँय जः सुलभगु रुपलय यंकी धैगु ‘पाजेति’ या अथं ख । ‘आयु प्राजेन्ति’ धैगु जीवितेन्द्रिययात त्वाः ल्हानी वा छवया वी धाःगु खः । साजवाः ये जरा व मृत्यु वः, सा बयान थें जीवितेन्द्रिय खः, सा जैगु रुपः ये मरण खः, एन जन्म जुल अन प्राणीतय् गु जीवितेन्द्रिययात जरायागु न्हयःने छवेविल । जरां व्याधियागु न्हयःने छवेविल, व्याधि मरणया न्हयःने छवेविल । वहे मरणयात पां गु थें पाला वनी धैगु थव थन उपमा प्रतिपादन विसर्जनं खः ।

धमं देशनाया अन्तय आपालं श्रोतागणिति श्रोतापत्ति आदि फलय प्रतिविन्दित जुल । ★

विल । अले व मचा सी धाः खुन्हु मसी । आयु ताहाः जुल ।

मनूतयत उपकार ज्वीगु भिगु ज्या यानाः न आयु ताहाः जू । मेकवं नं धायमाल धाःसा सुपातं हिसा मयसे हुःख मन्त्रसे जीविका हना च्वन धाःसा नं आयु ताहाः जू । चिन्तां मुक्त ज्वीगु हे आयु ताहाः ज्वीगुया कारण खः । ★

मूर्ख नखः

— सन्देश दूत

नगरय् होलि मिहताः नखः मानय् याना च्वन् । व होलि नखः मानय् यानाच्चर्पि क्षिक्षित व हृल्याहात जुया च्वन् । इमिसं खवालय् हाकः इलाः मह छम्हं गोबरं बुलाः प्यकालेय् जक मख गत्ली व छेंचापति धर्थे फोहर फोहरगु फागु म्ये हालाः असभ्यताःलं जुया च्वन् । इपि सुखनान मछाः धीगु मदु । तस्सक हृल्याहा ताःलं सना च्वनीगु हाला ज्वीगु ।

इपि फोहरगु म्ये हालाच्वंगु न्यने मफयाः मनूतसे यगु गच्छे अनुसारं छमोह छक्की द्यवा बियाः याकनं मेयाय छोया बीगु जुया च्वन् । यकथं न्हयन्हृ तक होलि नखः मानय् याइगु जुयाः बोद्ध उपासकतसे भगवान् बुद्धं व प्रमुख भिक्षसंधि मूर्खं नखः जोष्टि भिक्षा बिजयाय् मते धकाः मागृतक भोजन जलपान दयकाः विहायसं तयके छोया थपि नं पिहाँ मवंसे छेस च्वंच्वन् । च्यान्हृ दुखःहु बुद्ध प्रमुख भिक्षसंघपित नगरय् निमंत्रणा यानाः भोजन दान विल ।

भोजन सिध्यकाः उपासक उपासिकापिसं छखेलिकक फेतुना: भगवान् बृद्धयात धाल— भो भगवन् ! थव न्हयन्हृ सापहे चित्तसुख मदयक बितययाना । हृल्याहात फोहरगु खें लहानाः छवःबियाः हाला जूगु न्यनां न्यने मफु । जिपि न्हयन्हृतक गतं पिहाँ मवंसे छेंसं सुक चवना । इपि सुखनाःनं मछा धीगु मदु । उकि छलपोलिपित

होलि जोष्टिया पिहाँ बिजयाय् मते धकाः छबर बिधा हैगु ।

अले भगवान् बुद्धं धैबिजयात— मखंतयगु ज्या अथे हे खः । मसः मस्यूपि हृल्याहातसे छु जक याय् मफ । मखंतां यानाः हे मनूतसे पाप कमं याना च्वंगु खः । बुद्धि मदुपि मनूत मिखा दुसां कां हे खः । याय् ज्यू मज्यू भि ममि छुं मस्यू । इमिके मछाः व ग्याः धीगु दे मखु । भि भिगु खें न्यासा, सत्संगत बालासा, नैतिक शिक्षा न्यने कने याना तसा जक मछाः व ग्याः धीगु दे । हृल्याहा जीवन थःत नं परयात नं भिनी मखु । शिक्षित जीवनं हे भिनी धकाः थगु बुद्ध-बवन धैबिजयात ।

पमादमनुयुञ्जन्ति बाला दुम्मे धनो जना,
अप्पमादञ्च मेधावी धनं सेट्टीव रक्खति ।
मा पमाद मनुयुञ्जेय मा काम रति सन्थवं,
अप्पमत्तोह कायन्तो पप्पो ति विपुल सुखती ।

“मखंत हृल्याहा जुयाः जीवन हनी, बुद्धिवानपि होशियारी जुया च्वनी गये कि सेठतसे सतकं जुयाः धन रक्षा याना च्वनी । उकि लापरवाही व हृल्याहा ज्वीमते, तृणाया बसय मध्वेंसे बिलासिताय् भूलय् ज्वी मते । अत्सी मजुसे भावनाय् लगय् जुल धा.सा निवणि सुख लाभ ज्वी ।”

★
(साभार सद्मंसागर धर्मपद वर्णना)

नित्वा: खँ

- पण्डित ज्वीगु ज्यू तर अतिपण्डित ज्वीगु मज्यू ।
- सयकेमाःगु न्ह्यागुं शिल्पशास्त्र स्यना कायगु भि जू ।

बुद्धयात हानं छकः आव्हान

अ० माधवी

यशोधरा बौद्ध विद्यालय

बुद्ध छलपोल परिनिर्वाण ज्वी शुकूसां
थव लोकय् विज्याय् माल छकः हानं,
दूरदर्शी छलपोल लुमकाः सकस्यां
छःपित निमन्त्रणा याना च्वन विश्वय् ।

बुद्धशासन उज्ज्वल याय्या लागी
त्यया थकल थन शक्ति शालिपि,
जुल थन अय्सां शक्तिहीन जक
आह्वान यानागु जुल छःपित उकि ।

आधुनिक युगय् मदयाः छलपोल
अङ्ग हीनपि नं खने दैवल,
थव सुधार याय्या लागी छःपि
हान छकः थन विज्याय् माल ।

अति गरीबपि शासनय् खने दत धाय्यव
लोभीभावं हेल्ला याके माली धकाः,
थव निषेध यानातःसां नं तवि
सुलाः मखंक वेच्वंगुहे दु खनी ।

पवित्र शासन अवहेलना याकेत
विभिन्न तालपि द्वाहाँ वल थन,
अग्रदूत छलपोल शान्ति बीत
विज्याय् माल थन हानं छकः ।

वेहोसिम्ह ही आनन्दयात
सरा: वियाच्वन विश्व-मानवं
विश्वया खववि धाः दिकेत थन
विज्याय् माल दृकः हानं ॥

तेलला ?

तेलला पासा सुला सुला कासा,
त्यःसां मत्यःसां वल न्हि सो,
ब्बाँय् वया जि, सुख छन्त मालेत
गन सुला च्वना छ धारे जितः ।
सुख धकाः जितः धवलाः वैम्ह
दुःख गथे जक हिसिमदु सो,
खःसां मखुसां सुख जि थन दु धकाः
दुलय् यानाः जितः तय्मते सो ।
धारें छ दुःख मयः जितः सो
म्हिते नं मखुत सुलाकासा सो,

-अमोर कुमारी शाक्य

छ हे दूम सां माले मते जितः आः
ज हे दूम सां म्हालका द्वः ।
जि सिल आः थन सुख गन दु धकाः
दुःखया ल्यूने हे सुलाच्वन सा,
दुःखया ल्यू ल्यू सुख वैगु
भगवान्यागु थव वरदान खः ।
उकि दुःख छ अन्याय हे याःसा
घृणा जि छन्त यायमखु सो,
छन्त यानागु थव गुणया बदला
सुख छन्हु जिथाय् गथे मवै सो ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪੈ

੧. ਭਿਖੁ ਅਮ੃ਤਾਨਨਦ ਮਹਾਸਥਵਿਰ ਤਾਨਸੇਨ ਪਾਲਪਾਯ
ਫੇਨ੍ਡੂ ਅਰੀ ੧੬੧੮ ਸ ਜਨਮਜੁਯਾ: ਫਿਚਿਆਵਾਂ ਲਿਪਾ
ਅਗ਷ਟ ੨ ਤਾਰੀਖ ੧੬੩੬ ਸ ਕੁਸ਼ੀਨਗਰਯ
ਪ੍ਰਵਾਜਿਆ ਜੁਯਾ ਵਿਜਿਆ:ਗੁ ਖ: ।
੨. ਉਪਾਧਿਆਯ ਊ ਚਦਰਮਣਿ ਮਹਾਸਥਵਿਰ; ਅਲੇ ਆਮ-
ਨੇਰ ਜੁਯਾ:ਲਿ ਭਾਰਤਯਾ ਗੋਰਖਪੁਰ ਸ਼ਹਰਯ
ਉਦੂਬਜਾਰਯ ਸਰਵਪ੍ਰਥਮ ਭਿਕਸ਼ਾ ਵਿਜਿਆਨਾ:ਲਿ ਸ਼੍ਰੀ
ਲਕਾਯਾ ਰਤਮਲਾਨਯਾ ਚਿਕਕਦਾਰਾਮ ਸੀਮਾਗ੍ਰਹਯ
ਬੁਛ-ਵਰ਷ ੨੪੮੩ ਤਦਨੁਸਾਰ ੨੫ ਜਨਵਰੀ
੧੬੪੦ ਮਾਂਗਲਵਾਰ ਖੁਨ੍ਹ ਵਹਨੌ ਉਪਸਥਦਾ ਜੁਯਾ
ਵਿਜਿਆ:ਗੁ ਖ: ।
੩. ਯਲਯਾ ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਮਗਲ ਬਿਹਾਰਯ ਚੱਕਗੁ ਸੀਮਾਗ੍ਰਹ
੪ ਮਾਰਚ ੧੬੫੧ ਸ ਨਿਨਸਿਧਾ ੧ ਤਾ: ਇਲਯ
ਸੰਮਤਕਾਰਧ ਸੁਰ ਜੁਯਾ:ਲਿ ਸੰਘਾ ੫ ਤਾ: ਇਲਯ
ਸਮਾਪਤ ਜੁਯਾ: ਸਥਾਪਨਾ ਜ੍ਰੂਗੁ ਖ: । ਉਕਤ ਕਾਰਧਸ
ਕਿਨਿਸ਼ਹ ਭਿਕਿਊਪਿ ਸਹਿਤ ਸ਼੍ਰੀ ਲੰਕਾਂ ਵਿਜਿਆ:ਪਿ
ਵੇਲਿਗਮ ਪਣਿਤ ਤ੍ਰਾਨਰਤਨ, ਮਧਿਹੇ ਪੜਿਆਸੀਹ
ਮਹਾਸਥਵਿਰਪਿ ਨ ਸਮਾਵੇਸ਼ ਜ੍ਰੂਗੁ ਨਾਪ ੫ ਮਾਰਚ
੧੬੫੧ ਸ ਅਨ ਸੰਬਰ ਵ ਸੁਮਨ ਵੰਪਿਤ ਉਪਸਥ-
ਪਦਾ ਨ ਯਾ:ਗੁ ਵ ੬ ਮਾਰਚ ੧੬੫੧ ਖੁਨ੍ਹ ਅਹੋ-
ਰਾਤ੍ਰ ਮਹਾਪਰਿਤ੍ਰਾਣ ਨ ਜ੍ਰੂਗੁ ਖ: ।

੬੨

ਸ਼ਾਕਧ ਪ੍ਰੇਸ ਛਿਕਪਿਨਿਗੁ ਹੇ ਖ:

ਉਚਿਕ

ਛਪਾਈ ਸਨਕਨਧੀ ਨਹਚਾਗੁ ਜਿਆਧਾ ਲਾਗੀ

ਸ਼ਾਕਧ ਪ੍ਰੇਸਯਾਤ

ਲੁਮਕਾ ਦਿਸੱ ।

ਫੋਨ : ੧੩੬੦੪

ਓਮ ਬਹਾਲ, ਕਾਠਮਾਡੋ ।

The Consistency of the Dhamma

--Francis Story

One of the most striking features of Buddhism is the Consistency of its teachings. In the Theravada, at least, everything that is found bears the characteristic stamp of one mind; it is a masterpiece of homogeneity. And considering its tremendous scope and breadth, and at the same time the minuteness of its analysis, this consistency gives as a feeling of awe. There is something superhuman about it. Here we are face to face with the working of a great mind, a mind of incalculable depth and power. This is not the mind of an ordinary Philosopher; still less is it that of an inspired prophet, claiming God as his authority and impatiently brushing aside all more worldly doubts and objections. We seem to be listening to the voice of one who has seen things never reached before, yet who still keeps his contact with the earthly, immediate needs of humanity.

The Buddhist doctrines are a closely knit, integrated whole. Studying them we find ourselves plunged into the midst of a precisely articulated system which does not forbid us to believe

some things and compel us to accept others, but which, because of its completeness, the relation of one part to another makes it impossible to give credence to ideas that are foreign to it. The functioning of a watch is not improved by adding a few extra wheels that serve no purpose; and so it is with the Dhamma. Everything that is necessary is already there. It was, for example, not necessary for the Buddha expressly to deny the existence of a personal creator. He did so, when he was asked about the origin of the world, but those who had grasped his teaching he had no need to mention that point. There is no room for a personal maker of the universe in the Buddha's system, and to introduce one world have the same result as putting redundant wheels in a well organized piece of mechanism. Far from being improved, it would be spoilt.

So there is in fact a very good method for distinguishing what the Buddha taught from what he did not apply with full understanding it is infallible. It is the test of Consistency.

सम्पादकीय

नैतिक शिक्षा

संसारमा विभिन्न प्राणी छन् तर सबैभन्दा उच्चस्तरको प्राणी भने मानिस नै हो । मानिस उच्च भएको शरोरको ठूलो सानो आकार प्रकारले होइन अपितु विवेकले हो । यो कुरा आजका बीसौं शताब्दीका प्रत्येक बालवालिका लगायत युवा प्रौढ-सम्मलाई थाहा नभएको कुरा होइन ।

विवेकले गर्दा मानिस उच्च भएको भएपनि त्यसको बेवास्ता र हेलचक्रयाइँले मानिस सबै प्राणीभन्दा नीच पनि हुनसक्छ र भइरहेको पनि छ । नैतिकता नै विवेकको अभिन्न अंग हो जसले मानिसलाई उच्चबाट अत्युच्च पार्नु सिवाय नीचतामा गिराउँदैन । पशु र मानिस छुट्याउने कुनै कडी छ भने त्यो नैतिक-कडी नै हुनसक्छ । कतेव्याकर्तव्यको सोमाना नैतिकता हो । नैतिकता विनाको जीवन मानिसकै भएपनि पशुको जीवन समान हो भनुमा अत्युक्ति हुँदैन ।

सुखमय जीवन र शान्तिको व्यवस्थाको लागि नैतिकता नभै नहुने गुण हो किनभने नैतिकता धर्मिलिएको समाजमा सुरक्षा र विश्वास हुँदैन । खाने, पिउने, सुन्ने र मैथुन भात्र जीवन हो भन्ने हो भने पशु र मानिसमा के फरक हुने भयो र ? झगडातगडा र ममत्व सबै नैतिकताको अभावमा नै सृजना हुन्छ । अतः मानिसलाई कुनैपनि शिक्षा

दिने हो भने सबैभन्दा पहिले नैतिक शिक्षा नै दिन आवश्यक छ ।

संसारका मानिसले नैतिकताको अर्थ विभिन्न प्रकारले लगाएका छन् । एकजनाको लागि निको मानिने काम अर्कोको लागि निको नहुनसक्छ । एउटाको लागि ठीक भनिएका कुरा अर्काको लागि बेठोक हुनसक्छ । तब नैतिकता पहिल्याउन गाह्नो हुन्छ । यसैले नैतिकता मात्र भन्दा यसको मतलब स्पष्ट नभै भ्रम हुने संभावना छ, तर एउटै दृष्टिमा दृष्टिकोण फरक भएरै नैतिकताको एउटै अर्थ र परिभाषा हुन्छ नकि अनेक ।

जसबाट आफू र अरूलाई समेत फाइदा हुन्छ र बेफाइदा हुँदैन, त्यस्तो कार्य सबैको लागि मान्य हुन्छ । जसबाट समाज र राष्ट्र स्थिर रहन्छ र भद्रगोल हुँदैन त्यस्तो नीति सबैको लागि श्रेय मानिन्छ र त्यसलाई अन्यथा सम्झिँदैन । जसले विश्वको रुखालराखो समानताको व्यवहार अपनाउँछ त्यसलाई महान् भनिन्छ र त्यस्तो व्यक्तिप्रति सबैको प्रियता रहन्छ । यो कुरा सत्य हो भनुमा दुई मत्त हुँदैन भने यही नै नैतिकताको परिचायक हो भनुमा कुनै पनि आपत्ति कसरी हुनसक्ला ?

साँचैको धर्म भनेको नैतिकता हो । त्यस्तो कुनै धर्म छैन जसमा नैतिक-व्याख्या नभएको होस् ।

धर्ममा समाज आधारित हुन्छ भने समाज नैतिकतामा आधारित हुन्छ । नैतिकता विनाको समाज पंगु हो, त्यसमा रहेका मानिस पशुको जमात कै मात्र हुनसक्छ । धोखा, धूर्तता अनैतिकता हुन् । यी अनैतिकता नै समाजका दुःखदायी भयंकर कीरा हुन् । काम, क्रोध, लोभ, मोह यसका पुष्टिकारक अंग र शाखा हुन् भने मद, मात्सर्य, तृष्णा सबै नैतिकताप्रतिका मार हुन् । तर सच्चा नैतिकताले ती सबै मारलाई विघ्वंशपारी आफू र अरुलाई समेत बच, बाँच, बचाऊ भन्ने नारा दिएर शुद्ध र पवित्र संसार खडागरी जीवन सार्थक पारिदिन्छ ।

भगवान् बुद्धले आफ्नो धर्ममा पञ्चशील र अष्टशीलको जुन नियम बाँध्नुभयो त्यो नै नैतिकता हो । आजको संसारमा कुनै कुराको आवश्यकता छ भने त्यो हो सच्चा नैतिकता । भगवान् बुद्धले सिगालपुत्रलाई नैतिकशिक्षादिई भन्नुभएको छ कि आमावाबु र छोराछोरीको बीचमा पालन गर्नु पर्ने कर्तव्य र नियम छन् त्यस्तै लोग्नेस्वास्नी र साथीहरूका बीच पु-याउनुपर्ने नैतिक-विधान पनि छ ।

हुनत भगवान् बुद्धको कथनानुसार आर्थिक अवस्था नराओ भएमा नैतिक जीवन खलबलिन सक्छ तर अनैतिक पाराले अर्थ उत्पादन गर्नु पनि असुखकर हुनसक्छ । यसबाट समाजमा प्रतिष्ठापुमेश विश्वास घट्नसक्छ । जिति भएपनि नयुग्ने तृष्णाले गर्दा तै अनैतिकता वढ्नसक्छ । बुद्धधर्म अनुसार शील, समाधि, प्रज्ञानै तिक जीवन उच्च गर्न नभै नहुने गुण हुन् र ती तै सदाचार नैतिक गुण हुन् । शीलले चित्त स्थिर भएर बुद्धि परिपक्वभई

जीवन सुधार हुन्छ अनि परिवार र समाजमा सुख प्राप्ति हुन्छ ।

यसैले नैतिकशिक्षा आजको माग भइसकेको छ । हाम्रो सरकारले पनि पाठ्यक्रममा नैतिकशिक्षा समावेश गरिसकेको छ जुन ज्यादै सराहनीय कदम हो । एक दुईवटा कक्षाहरूमा मात्र समावेश भएर पुग्दैन किन्तु स्तर अनुसार सबै कक्षा र उच्चशिक्षाका कक्षाहरूमा पनि हुनु आवश्यक छ र सामाजिक संघ-संस्थाहरूमा पनि यसको व्यापकता तदारुकताका साथ बढाउनु अनिवार्य छ । हालसालै भूकुटी-मण्डपस्थित नयाँ बुद्ध-विहारमा श्रीलंकाका एकजना विद्वान्‌ले आप्नो भाषणमा भन्नुभयो कि श्रीलंकामा संपूर्ण विद्यालयहरूमा नैतिकशिक्षा अनिवार्यरूपमा दिने गरिएको छ । बालबालिकालाई विहारहरूमा पठाएर नैतिकशिक्षा दिनलगाउने चलन पनि भइराखेको छ ।

नैतिकशिक्षा दिने जिम्मा सरकारले मात्र लिएर पुग्दैन किन्तु देशभरका ठूलाठाला, प्रतिष्ठित विद्वान्-विदूषी र जेठावाठा आमावाबु, दिदीदाजु, काकाकाकी र मामामाइज्यू सबैले लिइदिनुपर्छ । आफू उदाहरण बनिदिनु नै नैतिकशिक्षा दिने ठूलो माध्यम हुनसक्छ । नेपालीको उखान 'गुरु बन्न सबै जान्छन्, चेला बन्न कोही जाँदैनन्' लाई हृदयंगम-गरी एउटै व्यक्ति बाबु र छोरा भए जस्तै गुरु र चेला दुबै बनिदिएमा नैतिकशिक्षा स्वतः प्रभावकारी भई परिवार, समाज, राष्ट्र र विश्वपर्यन्त सुखयुक्त र शान्तिमय हुनेछ यसमा कुनै शंका रहेदैन । अतः यस दिशामा सबैको ध्यानाकर्षणको लागि हामी सबैसँग प्रार्थना गर्दछौं ।

बुद्ध शरणं गच्छामि । ★

लोक्यौष्ठ ग्रन्थिलिखि

महासी सयादो काठमाडौंमा

लुम्बिनी विकास समितिको निमन्त्रणामा बर्मीका प्रसिद्ध ध्यानगुरु अगमहापण्डित शोभन महासी सयादो काठमाडौंमा आइपुग्नुभयो । वहाँसेंग अरु कर्मस्थानाचार्य ध्यान गुरु दुई जना र उपासकहरू पाँच जना पनि हुनुदृश्ययो ।

स्वागत समारोह

आनन्दकुटी विहारगुठी, दायकसभा र स्वयम्भू ज्ञानमाला भजन मण्डलको संयुक्त आयोजनामा आनन्दकुटी विहारमा अगमहापण्डित महासी सयादोको सम्मानमा भव्यरूपमा स्वागत समारोह संपन्न भयो । सयादोलाई घलवटको स्वयम्भू चैत्यको स्मारक उपहारस्वरूप प्रदान भयो । समारोह मुख्यहुनु अगाडि सयादोले स्वयम्भू दर्शन र आनन्दकुटी विद्यापीठ पनि अबलोकन गर्नु भयो । त्यसै दिनमा धर्मकीर्ति विहारमा पनि सयादोको सम्मानमा धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी र विहारका उपासक उपासिकाहरूको संयुक्त आयोजनामा स्वागत समारोह संपन्न भयो । त्यहाँ पनि भगवान् बुद्ध लुम्बिनीमा जानुभएको दृश्यसहितको चाँदीको तस्वीर उपहार स्वरूप प्रदान भयो । यसैगरी नवबुद्ध विहार भूकुटी मण्डपमा भिक्षु सुमंगलको आयोजनामा भएको समारोहमा सयादोले प्रवचन गर्नुभएको थियो । यसैगरी बनेपाको ध्यानकुटी

विहारमा ध्यानकुटी अध्ययन मण्डलद्वारा स्वागत समारोह संपन्न भयो र समारोहको अन्तमा राजा महासत्त्वले बघिनीलाई आफ्नो शरीरको मासु काटी खुवाएको दृश्यसहितको मुन्दर तस्वीर उपहार स्वरूप प्रदान हुनुको साथै काठमाडौं स्थित गण महाविहारमा प्रवचन समारोह संपन्न भएको थियो । यसै कममा पाटन नागबहालमा पनि सयादोबाट धर्म-देशना भएको थियो । कायंक्रम अनुसार लुम्बिनीमा जानुभई त्यहीं द दिनसम्म ध्यान जिविर पनि स्थापना गर्नु भयो । सयादोको आज्ञानुसार बेलायतमा बुद्धधर्म प्रचारार्थ जानुभइरहका भिक्षु ज्ञानपूर्णिक पनि भाषान्तरकारको रूपमा सयादोका साथै काठमाडौं आउनुभई यहाँको कायंक्रम सकिए पछि पुनः वहीं फक्नुभयो ।

महास्थाविर सयादो बर्मीबाट काठमाडौं पुग्नुभएदेखि भएको कायंक्रम अन्तर्गत वहाँलाई बाटाभरि बस्त्रले सजाएर छ्यत्रले ओढाई स्वागत भएको थियो साथै वहाँको नेपालका बुद्धभाविलंबीहृष्प्रति दशशिइको श्रद्धा र उपदेश अति उच्च थियो भन्ने स्पष्ट देखिएको थियो । वहाँको विश्वधर्म प्रचार देशना दोश्रो भगवान् निम्नकुराहरू लाई सारपूर्ण ढंगले बताइराङ्गनु भएको छ-१) बुद्धको अववाद र उपदेश २) सांच्चेको बुद्धधर्म ३) स्वयं बुद्धले भाविता गर्नुभएको धर्म बुद्धोपदेश ४) चार सत्य उपदेश थाहा पाउन योग्यकुरा थाहापाउनको लागि भावना विधि ।

यस्ते समारोहको क्रममा पाटन नागबहालमा त्यहाँका
जनताहरूद्वारा भव्यकृपमा स्वागत समरोह भएको थियो ।
उक्त अवसरमा अभिनन्दनपत्र समर्पण गर्दै हजारी उपासक
उपासिका र नगरवासीहरूले उल्लासमय बातावरण
सृजनागरी भागलिएको समाचार छ । त्यसेदिन पाटनको
शाक्यसिंह विहार र सुमंगल विहारमा पनि
वहाँको सम्मानमा स्वागत समारोह संपन्न भएको थियो ।
सानसेन, बुटवल, पोखरा, कपिलवस्तु आदि ठाउँमा पनि
अव्य समारोहहरूको आयोजना भएको थियो ।

उत्खननमा ध्वज तथा चैत्य प्राप्त

लुम्बिनीमा भैराखेको पुरातात्त्विक कायंको सिलसि-
लामा 'प्राथंना चोक' तथा चोकको मध्य भागमा रहेको
एउटा भग्नध्वज अथवा चैत्यस्थान प्रकाशमा आएको छ ।

सन् १९३९ मा बनेको पूर्वतर्फबाट मायादेवी मन्दिर
उक्लने लामो सिंडोलाई हटाउदा उक्त सिंढी छोपेर
बचिनिने भैरहेको प्राथंना चोक तथा चोकको मध्य भागमा
रहेको एउटा भग्नध्वज अथवा चैत्यस्थान प्रकाशमा
आएको कुरा लुम्बिनी विशेष पुरातत्व परियोजनाका प्रमुख
ले बताउनुभएको छ । गत केही वर्षदेखि पुरातत्व विभाग
ले मायादेवी मन्दिरको हाताभित्र असुरक्षित अवस्थामा
रहेका अनेक प्राचीन रत्न, चैत्य तथा विहारको पुरातात्त्विक
संरक्षणगरी सबै बास्तुखण्डहरूलाई यथाशक्य पूर्ण
रूपमा ल्याउने कार्यक्रम बनाई मन्दिरको पूर्व दिशा तक्कबाट
काम शुरू गरेर तीन दिशातर्फ कायं सम्पन्न गरिसकेको छ ।

अब एक दुई वर्ष भित्रमा दक्षिणतर्फ संरक्षण गर्ने
बाकी रहेको केही बास्तु खण्ड तथा विहारको भग्नावशेष
लाई पनि संरक्षण कायं सम्पन्न गर्ने लक्ष्य राखिएको छ ।

भगवान् गौतम बुद्धको जन्म स्थल लुम्बिनी मन्दिर

हातामा अशोक स्तम्भ, मायादेवीको मन्दिर, पवित्र सिद्धां
कुण्ड तथा दुई प्राचीन बौद्ध विहार रहेको मन्दिर हातामो
दक्षिण-पश्चिमतर्फ प्राचीन लुम्बिनी ग्राम रहेको र
लुम्बिनी ग्रामको पूर्वतर्फ तेलार नदी बहेको छ ।

तेलार नदीको किनारामा पनि ठाढैं ठाउँमा प्राचीन
वस्तिले छोडेका अनेक ब्रवेशेष देखिएको कुरा लुम्बिनी
विकास समितिले जनाएको छ ।

जीणद्वार

सुलक्षणतीय सुन्दरीघाट जुन भाजंगाल नामले प्रसिद्ध
छ । यसको जीणद्वार कायं सम्पन्न भएको छ । यसमा
श्रद्धालु भक्तजनहरूले विशेष श्रद्धाका साथ श्रमदान गरेका
थिए ।

ये

बर्माया अनगारिकापि नेपालय्

बंगु फालगुन २७ गते मंगलबारखन्हु बर्माया निम्ह
अनगारिकापि नेपालय् विज्याःगु दु । दो मालायि व दो
तेखावति नांजुया विज्याःपि वसपोलपिनिगु इव नेपाल भ्रमण
न्हापांगु खः । लुम्के बहजू कि दो मालायि न्हापानिमै
नेपालय् च्वना विज्याना च्वन्म्ह बर्मिनी अनगारिकामा
गुणवतिया तता खः । वसपोलपिनायि नापि अनगारिका धर्म-
वतिया दातामां दो ये च्वे न नेपालय् विज्याःगु दु ।

विपश्यना ध्यान सिविर

थ व हे चैत्र १२ गतेनिसे आनन्दकुटी विहारय् कल्याण
मित्र श्री सत्यनारायण गोयन्काया निर्देशनय् छिन्हतक
विपश्यना (अन्तमुखी) ध्यानमिविर जृगु दु ।

९८ साधिकारत व १६२ मिजंत सहित उकी ब्रवति

काःपिमध्ये ६० मह विदेशीत नं दु ।

२६० मह मनूतसे थ त अम्ह अन्तर्वृष्टि खंकेगु, सत्य
मालेगु ध्यान अश्यास उगु सिविरय् याःगु हु ।

उगु ध्यानसिविरय् भाग काःपित फिन्हु तकं निःशुल्क
रूपं भोजन संग्रह श्री मणिहर्षं ज्योति कंसाकार, श्री यदु-
कुमार सिद्धि वज्राचार्यं, श्री नन्दसिद्धि वज्राचार्यं, श्री
विश्वनाथ मारवाडी, सुश्री नानिमाया मानन्धर, श्री द्वारिका
प्रसाद मानन्धर, श्री बोधिवज्र वज्राचार्यं, श्रीमती लक्ष्मी
प्रभा तुलाधरपिनि पाखे जुल ।

उक्त सिविरय् भिक्षु शाक्यानन्द, भिक्षु सुबोधानन्द,
भिक्षु बुद्धघोष, भिक्षु प्रज्ञारश्मि, भिक्षु कुमार काशयप,
भिक्षु चक्रखुपाल, भिक्षु चन्द्रानन्द, भिक्षु चन्द्रशील, भिक्षु
कीर्ति ज्योतिपिसं ध्यान अश्यास याना विज्यात ।

धर्म प्रवचन

२०२७ चैत्र १३ गतेनिसे कल्याण मित्र गोयङ्काजुं
२२ चैत्रतक धर्मया प्रवचन विद्या दिल । ‘सकसिन यत्कृ
षःम्ह म्हसोकेमा: । संसार परिवर्तनशील व क्षणभंगुर धैगु
ध्वीकेमा: । धर्म मदयकं मज्जु तर साम्प्रदायिक व कर्म-
काण्ड कथया धर्म मखु । न्हावले जागरुक, सावधान जुया
ध्वनेमा: । गत्ति ज्वीबलय नं गत्ति याना ध्वकाः चायके
मा: । करपिनिगु दोष जक खंके मते । न्यना खेय जक
विश्वास याय मते थःगु अनुभृति व अनुभवयात मान्यता
ज्यु ।’ धैगु वय्कलं थःगु सुखगु खंया रूक्ष्यं न्हावया
दिल ।

मानन्द धूमि

इहिपाः

श्री राजेन्द्र व सुश्री चन्द्रताराया इहिपाः बौद्ध चरि-
त्रानुसार भगवान् बुद्धया जात्खः चंगु मत ज्याकाः गृहि-
विनयानुसार जीवन हनेगु प्रतिज्ञा—पत्र भिक्षु संघया न्याःने
पालंपाः छवनाः फागुन ७ गते २०३७ खून्हु सुसम्पन्न जुल ।

जंकु

भोजपुर टक्सार स्थित शाक्यमुनि विहारया वयोबृद्ध
उपासक पुण्यघन शाक्यया न्हयन्हयदें न्हयला न्हयहु दुख्न्हु
बृद्ध जंकु बौद्ध चरित्रानुसार गण महाविहारय् सुसम्पन्न
जुल ।

यल-

मणिमण्डपय् बुद्धपूजा

श्री सुमंगल बौद्ध संघया पाखे लम् लयपति पिने
बुद्धपूजा न्यायका वया चंगु गवसाःकर्त्त वंगु फागुण १६
गते यलया मणिमण्डप विहारय् बुद्धपूजा सम्पन्न जुल ।

उगु बुद्धपूजाय् भिक्षु शीलभद्रं बुद्ध व्यः भखु अम्ह
महामानव खः धकाः ध्वाद्वीका विज्यात । अनं लिपा ‘बुद्ध’
शब्द थे पवित्रगु व आनन्द दायकगु शब्द मेगु मदु धकाः
न्हायना विज्यात । धयंगु समाचारकर्त्त संघया सभापति
श्रीबहादुर उपासकं भिक्षु शीलभद्रवात संघायापाखे
उपहार नं प्रदान याःगु हु ।

खृप-

सहयोग

दिवंगत पिता बुद्ध वहादुरया पुण्य स्मृतिस गणेशमान

उपासक रुवंक आनन्द

भूमियात श्रद्धा पूर्वक रु , १५।-

सहयोग विया दीगु दु

धरान

महापरित्राण

२०३७ फाल्गुन २९ गते धरानय छगु भार्मिक गोष्ठी

व महापरित्राण जुल । कन्हय खुन्हु भगवान् बुद्धया मूर्ति-
यात धरानया पुलांगु व न्हगु निर्गुलि शहरय भव्यकथं
चाहिकेगु ज्या जुल । उखुन्हु हे नेपाला विभिन्न भागं
बिज्याःपि अन्तेव अनगारिकार्पित विदाई समारोह जुल ।

धरानया जनता सकले मुनाः युक्थं रुः रुः धायक
महापरित्राण पूर्वक याय फुगुलि सकले लय ताःगु खे उक्त
कायंक्रमय भाग क्या वःपिसं प्वंकूगु दु ।

थाईलैण्ड

भिक्षु अमृतानन्द थाइलैण्डय्

पूज्य भिक्षु अमृतानन्द, गुम्हकि थोकन्हय श्रीलंकाय

स्वंचवना विज्याःगु ष्ठः वंगु फाल्गुन १८ गते श्रीलंकां वाई-
लैण्डय विज्याःगु समाचार दु । यगु समाचार अनुसार
वसपोल थाइलैण्डय ध्यानया लक्ष्य ज्वनाः विज्याःगु ष्ठः ।

भारत

प्रधान सम्पादकया भारत भ्रमण

आनन्दभूमि पत्रिकाया प्रधान सम्पादक भिक्षु अश्व-
घोष फाल्गुन १८ गते ध्यान यायगु ध्येय ज्वनाः लुम्बिनी
विज्यानाः वसपोल अन हयन्हुतक महासि सयादोया नेतृत्वय
ध्यान यानालिः सयादो नापं हे कुशी नगर, श्रावस्ती, बुढ-
गया, सांरनाथ, आदि बोद्धतीयस्थलय विज्यानाः ये लिथ्यंक

विज्यात ।

२५२५ सौं बुद्ध जयन्ती

भव्यरूपमा मनाई

विश्वमानव भगवान् बुद्धबाट

दिइएको शान्ति अहिंसाको

पाठ सदा मनन गरौं ।

आनन्दभूमि परिवार

आनन्दभूमिको सूचना

१. वर्ष द अंक ११ देखि पाठकहरूको प्रश्नको उत्तर सम्पादक-मण्डलद्वारा दिनेगरी बौद्ध प्रश्नोत्तर-स्तम्भ राखिएको छ । एउटा प्रश्नको लागि रु. १।— को टिकट वा नगद साथमा आफ्नो प्रश्नको उत्तर सहित प्रश्नकर्ताको नाम त्यस स्तम्भमा छापिनेछ ।
२. आउँदो बैशाख-पूर्णिमा, बुद्ध-जयन्तीको उपलक्ष्यमा विशेषांक प्रकाशित हुनेभएकोछ । नेपाल अधिराज्यका कुनाकाचामा दुई हजार-भन्दा बढी ग्राहकहरूको घरघरमा पुग्ने यस पत्रिकाको लागि सम्बन्धित विषयको रचना पठाउनहुन संपूर्ण पाठक वर्ग र लेखकहरूमा अनुरोध छ । साथै सबै प्रकारका कार्यालयहरू, व्यापारिक फर्महरू तथा अन्य आवश्यकीय प्रचार प्रसारको लागि विज्ञापन दिनुभई आफ्नो क्रियाकलापमा अभिवृद्धि गर्ने सुअवसर प्राप्त गर्नुहोस् ।
३. 'मलाई चित्त बुझैन' स्तम्भ छुट्टै राख्न त्यति आवश्यक नदेखिएकोले त्यस सम्बन्धित कुरा सम्पादकलाई चिट्ठी अन्तर्गत समावेश गरिने भएको छ ।